

اسلام و سبک زندگی

حجت الاسلام مهدی عباد اردستانی - مدرس سطح دو حوزه علمیه

اشاره

حجت الاسلام مهدی عباد اردستانی پس از اتمام سطح سه حوزه علمیه قم، تحصیلات دانشگاهی در مقطع کارشناسی و اشتغال در مقطع خارج فقه و اصول، به تدریس فقه و اصول در مدرسه علمیه امام خمینی (ره) تهران مشغول شد و فعالیت های پژوهشی در مؤسسات از سوابق علمی پژوهشی ایشان محسوب می شود.

سبک زندگی بیشتر از آنکه بحثی نو و جدید باشد مسئله ای قدیمی و مطابق با فطرت بشری برای تطابق با شرایط موجود بوده که شاید بشود با نوعی تسامح اطلاق تکوینی بودن آن را مطرح کرد. این مسأله در بستر زمان، دچار تحول و طبیعت های ثانویه گشته و از اهمیت و جایگاه آن با توجه به نقش کلیدی آن در سرنوشت، غفلت صورت گرفته است. انسان از ابتدا آموخت برای رسیدن به آرمان ها و اهداف زمینی و اومانیستی خود یعنی نگاه منقطع از مبدأ و مقصد، زمین و زمان را به نفع خود مصادره کند تا در قالب تمدن بشری رنگی نو به زندگی خود دهد، اما دچار غفلت شد که هر نوع حرکتی به سوی تمدن سازی بدون توجه به روح و معنا حرکتی ابتر خواهد بود. انسان دارای شئون مختلف و مراتب گوناگونی است که باید آن را قبول کرد و لکن مشکل از آنجا شروع شد که ما برای کلمه انسان و حقیقت معنای آن وضع جدیدی (به قول علمای علم اصول) قائل شدیم و برای معنای عام آن وضع خاصی در نظر گرفته تا جایی که می توان مدعی شد انسان امروز با انسان قرآنی فقط اشتراک لفظی دارد. راقم در این مقام فارغ از عوامل مطرح و تأثیر گذار وضعیت فعلی که می توان آن را نوعی سبک زندگی شیطانی نامید فقط پیرامون جایگاه بحث و رویکرد اسلامی به مسئله سبک زندگی پرداخته است. به نظر بحث و طرح مسئله سبک زندگی برای ایجاد حرکت تصحیح و تسریع به سمت موفقیت و ایجاد تغییر لازم در نگرش ها و رویکردهاست تا با پردازش داده ها و کد گذاری صفر و یک دوباره روش های موجود، معنای زندگی دنیوی با افق اخروی مورد تامل قرار گیرد. نگاه اولیاء دین قبل از اینکه مربوط به قشر و طایفه خاصی باشد مربوط به اصل آدمیت است، پس در ارائه سبک، هم از جهت اثبات و هم از جهت ثبوت، احتیاج به فطریات و توجه بیشتر به منابع اسلامی خواهیم داشت؛ چرا که نرم افزار الهی در ارائه سبک دینی، اسلام است.

« إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ » (آل عمران 19 /)؛ در حقیقت دین نزد خدا همان اسلام است.

این یعنی اهل قلم و فکر مبانی نظری اسلام را تحت عنوان کبرویات سبک زندگی با توجه به منابع اصیل آن در اختیار مردم قرار دهند تا با انضمام صغرویات یعنی مسائل مستحدثه فردی و اجتماعی نتیجه عملی خوبی حاصل آید. در این مهم برخی از مبانی زندگی در قسم فردی و اجتماعی به نظر بدیهی می رسد که کار ما را در قسمت اثباتی راحت کرده. مطالبی مثل حب نفس، حب بقاء، مدنیت و غیره. عمده کار ما در تطبیق این مسائل با اصول مقبوله زندگی امروز بشری است و یافتن حلقه های مفقوده و تأثیر گذار در تغییر سبک هاست. زندگی معنای اعم از مجموعه عوامل تأثیر گذار در نظام سلامت بشری است چه در بعد فردی و چه در بعد اجتماعی آن، لذا آنچه در کتب فقهی و اخلاقی و اعتقادی ما موجود است می تواند ناظر بر سبک درست زیستن قرار گیرد و به عنوان اصول مطرح در نظام سلامت بشری، تبلیغ و تحقیق شود. سر تا سر فقه از عبادات تا معاملات با همه موضوعات و مسائل پیرامون آن به نوعی ارائه سبک است که در قالب واجب و مستحب و حرام و مکروه خود را نشان می دهد. تا زمانی که ما در اعتقاداتمان اعتقاد به جایگاه فقه (بایدها و نبایدهای دینی در عرصه مراعات حدود و تعریف نظم در امور دنیا که در کلام امیر المؤمنین (ع) به تقوا تعبیر می شود) و اخلاق (که خود خلق ساز است و مخالف حال و بی هویتی و بی سبکی است) را رساله عملیه خود در بهبود وضعیت دنیوی و اخرویه نکردیم سبک زندگی ما مقامی در مقابل انحراف نخواهد داشت.

با توجه به اینکه رویکرد فقه رویکرد حداقلی به بیان مراعات اضعف مأمومین است و جذب حداکثری در دایره دین مداری به عموماً شریعت سمحه سهله، ارائه آسان و نوین در بیان مسائل فقهی و رابطه آن با اخلاقیات و علم و دنیا با در نظر گرفتن شرایط زمان و مخاطب می تواند سبک برخورد مردم را در حلال و حرام تغییر دهد.

سبک زندگی را باید با ملاحظه نهادهایی که با تربیت انسان ها مرتبط اند پی گرفت. نظام آموزشی و پرورشی باید رویکرد کاربردی به تعالیم اسلامی داشته باشد یعنی نهادهای تربیتی آموزشی بیشتر فعل محور باشند تا گفتار محور. این نوع نگاه خود تغییر سبک زندگی فعلی ما لم تقولون ما لا تفعلون است. ما در سبک زندگی و پیرامون آن مطلب کم نداشته ولی نیروی مجری و مجرب و معتقد به حد کافی نداریم یا بهتر بگوییم ما معتقد به سبک زندگی الهی طوری که در عمل نمود داشته باشد حتی در بین متدینین هم کم داریم. در فقه شیعه از مهد، نه بلکه از قبل آن تا لحد و بعد آن ارائه سبک است تعریف هویت و هویت بخشی است ارائه برنامه عملی است تا انسان بداند که باید با مدیریت زمان و مکان و شرایط تأثیر گذار در عرصه دنیا رویکرد آخرتی داشته باشد که «الدنيا متجر المؤمن الدنيا متجر الولياء الله» (تحف العقول، وصف دنیا للممتقین، روایت حضرت امیر (ع) به جابر ابن عبدالله انصاری).

از نگاه اسلام این یعنی برای ایجاد تعادل و تعامل و تحصیل سلامت دین و دنیا با برنامه و سبک حرکت کنید آنهم به سبک الهی. سر تا سر اخلاق بیان سبک زندگی فردی و حصول خلق فاضله در فرد به عنوان عامل تأثیر گذار در اجتماع است تا سبک زندگی اجتماعی اسلامی تحقق یابد. کتب علمای اخلاق همچون «معراج السعاده» و «اخلاق ناصری» همه دارای سبکی است که با تصحیح عقل نظری و عقل

عملی کار را پیش می برند و سبک زندگی ما را سبک تعقل و حکومت عقل می شمارند. این الگوها چقدر در رفتار ما تغییر ایجاد می کند؟ و چقدر جایگاه الگویی دارند و به دید مخاطب می آیند؟ ما احادیث فراوانی در باره بایسته های اخلاقی و مسئولیت پذیری فرد و اجتماع داریم احادیثی که فیزیک و متافیزیک جنبه اجتماعی بشر را به عنوان حقوق بشر اسلامی دربر می گیرد. چند نمونه ای برای ذکر قابل توجه خواهد بود.

از کتاب ایمان و کفر اصول کافی باب زیارت الاخوان حدیث اول محمد ابن یحیی عن احمد ابن محمد ابن عیسی عن علی ابن فضال عن علی ابن عقیق عن ابی حمزه عن ابی عبدالله (ع) قال:

«من زار اخاه لله لا لغيره التماس موعد الله و تنجز ما عندالله وکل الله به سبعین الف ملک ینادونه الا طبت و طابت لكل الجنة.»
هر که برادر دینی خود را دیدن کند تنها برای خدا نه دیگری به امید نوید خداوند و دریافتن آنچه نزد اوست خداوند هفتاد هزار فرشته برگمارد که ندا دهند: پاکی تو و خوش باد برایت بهشت.

باب المصافحه (حدیث چهارم)

علی ابن ابراهیم عن ابیه عن ابن ابی عمیر عن هشام ابن سالم عن ابی عبیده الحذاء عن ابی جعفر (ع) قال:
«ان المؤمنین اذا التقیا فتصافحا قبل الله عزوجل علیهما به وجهه و تساقطت عنهما الذنوب كما یتساقط الورق من الشجر.»
چون دو برادر مومن به هم برخوردند و به هم دست دهند خداوند عزوجل رو به سوی آن ها کند و گناهان آن ها را بریزد چنانچه برگ درخت می ریزد.

باب التقبیل (حدیث اول)

ابو علی اشعری عن حسن ابن علی کوفی عن عبیس ابن هشام عن حسین ابن احمد عن یونس ابن ظبیان عن ابی عبدالله (ع) قال:
«ان لکم لنوراً تعرفون به فی الدنیا حتی ان احدکم اذا لقی اخاه قبله فی موضع النور من جهته.»
راستی برای شما هر آئینه نوری است که به وسیله آن در دنیا شناخته می شوید تا آنکه هر گاه یکی از شماها به برادر خود برخورد او را در همان جای نور که از پیشانی اوست می بوسد.

باب ادخال سرور علی المؤمنین (حدیث اول)

عده من اصحابنا عن سهل ابن زیاد و محمد ابن یحیی عن احمد ابن محمد ابن عیسی جمیعاً عن حسن ابن محبوب عن ابی حمزه ثمالی قال:

سمعت ابا جعفر (ع) یقول: قال رسول الله (ص) «من سر مومن فقط سرنی و من سرنی فقد سر الله.»
هر که مؤمنی را شاد کند مرا شاد کرده و هر که مرا شاد کند خدا را شاد کرده است.

باب سعی فی حاجه المؤمن (حدیث هشت)

محمد ابن یحیی عن احمد ابن محمد عن حسن ابن علی عن جمیل ابن دراج عن ابی عبدالله (ع) قال:
«کفی بالمرء اعتماداً علی اخیه ان ینزل به حاجته.»

برای مرد در اظهار اعتماد به برادر دینی خود همین بس که حاجتش را به او رجوع دهد.

باب اطعام مومن (حدیث اول)

محمد ابن یحیی عن احمد ابن محمد ابن عیسی عن ابی یحیی الواسطی عن بعض اصحابنا عن ابی عبدالله (ع) قال: «من اشبع مؤمن وجبت له الجنة.» هر که مؤمنی را سیر کند بهشت برای او واجب است. و همه این مطالب یعنی ما در سبک زندگی از حیث مطلب چیزی کم نداریم، ما محتاج به ارائه طرح در اصل سبک زندگی نیستیم. سر تا سر متون روایی ما از این دست احادیث در شئون مختلف انسانی فراوان است فاصله ما با منابع اصلی علم و عمل کم شده است. ما برای حرکت، انگیزه، لازم داریم و آن الگو سازی عینی و محسوس برای مردم است که باید توسط دسته ای از مسلمانان به عنوان واجب کفایی مورد اهتمام قرار گیرد.

بعضی از شخصیت های مذهبی - مردمی چگونه سبک زندگی فردی و اجتماعی افراد را تغییر می دهند، باید علاوه بر حجم اطلاعات، معجم الگوها نیز داشته باشیم تا نهادینه کردن سبک زندگی الهی آسان گردد نباید سبک زندگی مطرح شده از سوی رهبر معظم انقلاب را صرفاً بازنویسی و بازگویی کنیم. باید سبک زندگی مان را بسوی عمل پیش ببریم آن هم عملی که (به قول آقایان اصولیین) متصل به سیره متشرعه مسموع و مرآی معصوم باشد نه سیره مخترعه خودمان.

در مسائل مستحدثه و ضروری تربیتی در ابعاد مختلف سبک های ارائه شده الهی را تعلیم و توزیع کنیم تا دیگران فرصتی برای ارائه سبک های دیگر نداشته باشند که بعداً بگوییم برای تهاجم فرهنگی چه باید کرد.

سبک زندگی سبک عمل است نه گفتن و انتظار. این پیشگیری قبل از درمان است. سبک زندگی تحقق اخلاقیات و مدینه النبی است به وحده اجتماعی، آن هم از طریق توجه به نقاط مشترک انسانی. سبک زندگی سیاست تدبیر مدن و انسان مدنی است به حکمت یعنی علم و عمل. سبک زندگی را تقوا بدانیم اما نه به معنای تکراری و متعارف آن، بلکه به معنای اینکه هر چیزی حدی دارد و ما باید آن را رعایت کنیم تا به اعتدال برسیم.

در پایان از آن چه که ما را فقط به نظریه کردن مطالب می رساند بر حذر داشته و قسم ثانی هم برای سبک زندگی یعنی پیاده سازی و کاربردی کردن مطالب عمیق شیعی را خواسته تا نظام سلامت بشری را در قالبی صحیح از سبک زندگی نشان دهیم.

ناگفته نماند این مهم، حضور جمعی همه اقشار و اصناف را که در بهبود زندگی انسانی مؤثر هستند می طلبد، لذا پیشنهاد می شود که در همه ارکان نظام سلامت اسلامی، واحدهای متناسب با مسائل در آن بخش تشکیل و کمیسیون های هم اندیشی در ادامه مسیر بین حوزه و آن بخش ها اتفاق بیافتد تا شاهد یک کار جمعی تأثیرگذار باشیم. «واعتصموا به حبل الله.»»